

**RESUM DE L'ENTREVISTA REALITZADA A MATILDE
MARCÉ: HISTORIADORA LOCAL, EX-PRESIDENTA DE L'ATENEU
DE CULTURA POPULAR
I MEMBRE DEL
CASINO DEL CENTRE
(26/10/2021)**

1) Abans de començar amb la biografia del teu pare, volia concretar una qüestió: Què en coneixes de la fundació de l'Harmonia, els seus objectius i utilitat social dins de la comunitat de l'Hospitalet? Quins estrats socials trobàvem i quines activitats duïen a terme? Quina vinculació tingué amb el futur Centro Agrícola, Económico y industrial? i el Ateneu de Cultura Popular suprimir aquest tros perquè no eren coetanis, per tant no van tenir cap relació.

Matilde exposa que la seva mare i les seves germanes anaven a l'Harmonia mentre que els seus parents de la banda del seu pare, anaven al Casino del Centre. L'associació de l'Harmonia disposava d'instal·lacions on trobàvem un bar – on la mare de Matilde, conjuntament amb el seu pare, Josep Piera i Ros, anaven a fer el vermut el diumenge-, també s'hi feien balls i altres activitats que Matilde no recorda en el moment de l'entrevista (per exemple teatre, una biblioteca etc...). A l'Harmonia, trobàvem sobretot menestrals a l'inici, és a dir, obrers especialitzats; també entre els fundadors destaca Matilde dos pagesos. Matilde exposa que el Casino del Centre i l'Harmonia tenien una rivalitat oberta a l'hora d'organitzar les rues de Carnestoltes, per exemple. Ara bé, a l'hora d'organitzar els envelats i els balls, cada entitat anava dirigida al seu públic i per tant no hi havia competitivitat, ja que cada una disposava de la seva pròpia identitat envers les activitats que s'hi duïen a terme i les afinitats veïnals que s'hi generaven.

Un dels punts d'aquesta identitat oposada, el trobaríem en l'orientació ideològica que trobem a l'Harmonia al principi del segle XX, on es concentraven aquells cercles més pròxims a l'esquerra, com el mateix avi matern de Matilde, Josep Piera i Ros, que va ser un dels membres fundadors del *Partido Republicano Democrático*, conjuntament amb Josep Muntané Almirall -qui sirà el primer alcalde de l'Hospitalet durant la Segona República, i prèviament ho havia set uns mesos de 1923, fins a l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera- i Josep Jordà i Polls. Aquest últim fou alcalde el febrer de 1930, i destituït per imperatiu del governador civil, que nomenà Just Oliveras i Prats el març.

Quan arribà la dècada dels trenta, la Harmonia ja havia caigut en desús, i passà a ocupar l'edifici l'Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet quan la seva anterior seu se'ls havia quedat massa

petita. Matilde assenyala com a l'Ateneu, des de la seva fundació l'any 1932, ja s'admeté el vot i la participació activa de les dones, mentre que al Casino aquesta no es produirà fins ben arribat el segle XXI.

2) Ara voldria fer-te algunes qüestions envers la biografia del teu pare. Quin any va néixer, i on? Quines professions va desenvolupar? Quina orientació ideològica tenia? Estigué militant en algun partit polític, sindicat o bé era soci de l'Ateneu o del Casino?

Matilde Marcé Piera, nascuda l'any 1928 a l'Hospitalet de Llobregat a la zona de la Marina, prové de dues famílies que ja es trobaven a la localitat des de feia generacions. La família del seu pare, Josep Marcé, al segle XIX ja els trobem com a masovers de Can Buixeres, amb fills grans, fins i tot un de casat. Després van passar a regentar, a la zona de la Marina, una masia anomenada la Casa Gran. Van tenir 8 fills i força nets, tots els quals formaran els diferents llinatges de Marcé que es troben a la Vila Vella fins avui en dia. Matilde exposa com entre els diferents Marcé, s'hi donava una predominança ideològica envers el conservadorisme i també el liberalisme catalanista de la Lliga Regionalista, mentre que la línia de descendència que es troba ja amb el matrimoni que formen el pare i la mare de Matilde, ja hi ha una tendència cap a l'esquerra més republicana. Ja passada la Guerra Civil, es farà més evident, quan el pare de Matilde no va poder tornar de França fins al 1945 per les denúncies de desafecte al Règim. Destaca Matilde que un germà gran del seu avi patern, Francesc Marcé Codina, fou el batle de l'Hospitalet per la Lliga Regionalista, de l'any 1912 al 1916, durant el període en què es produí un dels desbordaments del riu Llobregat.

La família de la seva mare, afirma Matilde, ja es trobava a l'Hospitalet des del segle XVIII, on la gran majoria havia desenvolupat la feina de pagesos masovers, procedents de les Corts de Sarrià, al nord Barcelona. Un fill d'aquesta família establert a les Corts al segle XVII, es casà amb una noia de l'Hospitalet, i passà a residir-hi i s'encarregà de la gestió d'una explotació agrícola d'un propietari absent a la zona de la Marina. Mentre que un germà seu, l'avantpassat de Matilde, casat a Badalona, es traslladà a desenvolupar el mateix ofici a la zona nord de la vila vella de l'Hospitalet. Afirmar Matilde que mentre aquells descendents del masover de la Marina continuaran en general desenvolupant l'ofici de pagès, molts dels que procedien del nord de la Vila Vella amb el temps es dedicaran a fer de paletes i mestres de cases; un ofici que continuarà duent a terme el seu avi matern, Josep Piera i Ros.

Recorda Matilde que el seu avi matern tenia una petita empresa de construcció, amb alguns treballadors fixos i d'altres llogats quan els necessitava, amb els quals mantenia una relació de protecció i cura que transcendia les funcions laborals.

L'empresa estigué subcontractada per la fàbrica metal·lúrgica La Farga, propietat del Sr. Bori fundada en 1903, i Josep Piera hi va continuar com a mestre d'obres fins que es va retirar. Hi feien totes les obres de reparació i condicionament de les infraestructures, com recorda la Matilde, quan el diumenge al matí (més endavant el dissabte amb l'establiment de la jornada de 8 hores) anaven a reparar els forns, que solien tenir desperfectes arran de la corrosió que implicaven les altíssimes temperatures. Quan Josep Piera va aconseguir resoldre definitivament el problema que patien els forns des de l'inici, la fàbrica va fer una celebració en un hotel de la ciutat de Barcelona, a la qual ell es va negar a anar-hi pel fet que havia de mudar-se per a l'ocasió, ell sempre anava vestit amb brusa negra i calçava espadenyes tret d'alguna festa important (casaments dels fills, per exemple); però en aquest punt, el Sr. Bori va enviar un cotxe de cavalls perquè anés a buscar expressament Josep, i després que el conductor del cotxe de cavalls estigués una bona estona insistint-li, finalment va accedir a anar a la celebració. *Perquè l'apreciaven molt, perquè era molt treballador*, exposa la Matilde rient.

Retornant al pare de la Matilde, aquesta afirma que va fer de pagès com el seu pare i es va dedicar des dels divuit anys a explotar mujades de terra per a la producció de productes hortícoles i agrícoles a la zona de la Marina per a l'exportació. El pare de Matilde era arrendatari de les porcions de terra que explotava, així com de la casa on va néixer la Matilde. Aquesta vinculació emfitèutica l'havia heretat del seu propi pare, i ell va anar fent créixer les quantitats de producció, fins a arribar a exportar productes diversos a Europa abans i després de la Guerra Civil. A diferència del pare de la Matilde, trobem que les grans masies de la zona de la Marina solien ser administrades per masovers, que gestionaven les explotacions de la terra dels amos que residien generalment a Barcelona. Els masovers devien una certa subordinació als propietaris, i els havien d'oferir petites quantitats de collita, per Nadal, per exemple.

Matilde considera que, a la zona de la Marina, el que més proliferava eren els masovers, encara que també hi havia petits pagesos que disposaven d'una casa amb una porció de terra, sovint arrendada.

Aquests últims combinaven la producció per a l'autoconsum i la venda minoritària amb jornades de treball a diferents indrets: les bòbiles, jornades per al cultiu, la sega etc.. Però tant els petits propietaris, com els grans masovers i arrendataris es dedicaren, directament o indirectament, al comerç sobretot a Barcelona. Destaca Matilde, però, que el seu pare quan va començar a enviar fruita i verdura més enllà dels Pirineus, en comprava tant als grans masovers com als petits camperols, i arran de la gran quantitat de demanda, treballaven el gènere (enciam, escaroles, carxofes, etc) a la casa de Marina, fins al 1934, quan la família es va traslladar a la casa que va comprar al seu cunyat, oncle de la Matilde, on aquesta resideix actualment- com a centre de preparació dels diferents gèneres que exportava, on tingueren a vegades quasi un centenar de

jornaleres i jornalers eventuais. A la dècada dels 50 i 60, molts dels quals eren migrants de la península. Primerament, abans de la Guerra, era gent que havien vingut d'Aragó o de València i també de l'Hospitalet, però en la postguerra, ja en vingueren d'Extremadura, Andalusia i fins i tot de Galícia, a més de molts dels que ja treballaven a casa seva abans de la guerra, recorda Matilde.

3) Quin fou el seu primer contacte amb el Casino del Centre i com arribà a formar-ne part? En aquell moment, quina consideració tenia del Centre? I en el teu cas? Quines activitats es realitzaven en aquell moment? De quines va poder gaudir o en tingueres constància? Es feien negocis al Casino del Centre? Hi hagué mai joc brut o bé apostes il·legals?

Matilde exposa que abans de la Guerra Civil, el seu pare, com a pagès, era soci del Casino, on anava sobretot a jugar al billar i també a ballar en els actes festius que es solien programar el diumenge. Fins i tot, assenyala Matilde que el seu pare i un altre soci arribaren a organitzar dos balls els quals també havien de costejar – una possibilitat contemplada en els estatuts del Casino del Centre- on trobem per exemple que, en un d'aquests, el pare de la Matilde va sol·licitar a la Junta d'aleshores que estigués permès treure's l'americana per la calor que feia, ja que el Casino imposava un rígid codi de vestimenta que després de la Guerra es va mantenir, amb les complicacions i les incomoditats pròpies. En un d'aquests balls, van proporcionar als assistents tortells petits comprats en una pastisseria pròxima, un total de 400, els quals venien al públic per així també poder costejar els costos de l'orquestra.

El seu pare continuà anant a jugar a billar ja de més gran; però després de la Guerra, ja no hi tornà mai més, perquè, la seva esposa- la mare de la Matilde- havia set criticada durament en les tertúlies dels socis del Casino, ja que en temps de la República havia fet propaganda pública per sol·licitar la sortida de la presó de Lluís Companys i l'equip de Govern que havia proclamat l'Estat Català durant l'estat d'excepció de 1934. Quan, el pare i la mare de Matilde s'assabentaren d'aquest fet, van decidir que no tornarien a posar mai més un peu al Casino, i així ho van fer, però, per altra banda, la Matilde sí que anava als actes de la Festa Major o altres, balls, representacions teatrals, ballets, etc...

La relació de Matilde amb el Casino s'ha mantingut des d'aleshores intermitent, amb la seva assistència a alguns actes, com la Festa Major, però amb el pas del temps i en formar part la seva cosina, Roser Tubau, de la Junta Directiva, sí que hi ha tingut una vinculació un poc més estreta, i se'n va fer sòcia participant en les assemblees generals anuals i també fent una conferència sobre la història de l'entitat en el seu 130è aniversari. A més, quan Matilde fou la presidenta de l'Ateneu de

Cultura Popular, ella es va comprometre a anar a les celebracions de totes les entitats que la convidessin, i això incloïa el Casino del Centre, per exemple a les actuacions d'ADIFOLK. Matilde considera que probablement es feien negocis al Casino, ja que entre tots els condominis i també els socis, n'hi havia que eren propietaris d'indústries i de terres; per tant, no seria difícil que en les converses i vinculacions que s'establien, s'hi trobessin alguns intents d'obtenir beneficis mutus, encara que Matilde afirma que mai ha tingut experiència directa en aquests esdeveniments. El que sí que pot afirmar Matilde, arran d'una conversa amb un veí pròxim, és que els socis recurrents del Casino solien conversar molt al voltant dels actes i esdeveniments que afectaven altres veïns de l'Hospitalet, pròxims o no, xafardejaven, afirma Matilde; una pràctica recurrent també a l'Ateneu i segurament en altres entitats. Matilde també diu que abans de la Guerra, quan s'hi jugava a cartes, en algunes ocasions sí que es feien apostes, en alguns casos importants, en què alguns pagesos *arribaven a agafar-se els dits*, si més no és el que es deia.

4) En els temps del teu pare, qui es feia soci del Casino del Centre? I qui es feia soci de l'Ateneu? Què diferenciava ambdues entitats?

Matilde exposa que, observant els condominis que fundaren el *Centro Agrícola, Económico e Industrial de la villa de l'Hospitalet*, hi trobem sobretot pagesos, és a dir, tant propietaris com masovers; però també hi ha altres cognoms, com els Gairalt pagesos primer i després botiguers; o el Josep Barba que era un menestral enriquit. També destaca l'entrevistada que després de la Guerra, podria haver-se donat el cas d'algun membre del Casino, que veient l'aproximació que tingué l'entitat amb les elits falangistes locals, poguessin haver aconseguit posicions privilegiades per a ascendir socioeconòmicament.

Destaca Matilde que el Casino del Centre s'ha disposat com a una entitat ideològicament més conservadora i liberal; un fet que queda evidenciat quan, amb l'arribada de la Segona República, hi hagué un conjunt de joves socis del Casino que a la vegada se sentien vinculats al republicanisme catalanista i obrer, que intentaren presentar a la Junta Directiva d'aquell moment la possibilitat que el Casino – que havia agafat la denominació de República- pogués aglutinar diverses sensibilitats ideològiques, i ho van intentar proposant en una assemblea la possibilitat de posar dos quadres amb les imatges de Francesc Pi i Margall i Francesc Macià, i fou aprovat a l'assemblea. Però, la Junta Directiva d'aleshores es va negar a dur-ho a terme, i això va produir la sortida d'aquests joves del Casino. Una part d'aquells joves formaria una agrupació local d'Estat Català; i una altra fracció fundaria l'Ateneu de Cultura Popular l'any 1932.

Aquesta separació, entre Casino i Ateneu, encara s'havia mantingut en l'imaginari col·lectiu del veïnat de la vila vella de l'Hospitalet, com a irresoluble; per la qual cosa, Matilde en alguna ocasió s'havia trobat amb persones molt lligades al Casino, que encara que, tenint interès en els actes de l'Ateneu, tenien certes reticències a participar-hi activament per evitar tensions en l'àmbit familiar per l'associació simbòlica de l'Ateneu amb el republicanisme obrer, i amb l'estigmatització sorgida amb la repressió feixista. Però, aquesta incompatibilitat a poc a poc ha anat dissolent-se amb la intervenció dels integrants del Casino i del mateix Ateneu, que han dut a l'aproximació d'ambdues entitats, des que l'Ateneu va poder tornar a sorgir l'any 1978 amb la Transició Democràtica.

Assenyala Matilde que el Casino del Centre disposava abans de la Guerra Civil d'una biblioteca amb prou rellevància, conformada en els temps en què les Escoles del Dr. Robert s'assentaren al Centro. Hi havia una primera edició de l'Atlàntida de Jacint Verdaguer. Aquesta biblioteca, que estava ficada en un armari tancat, va sobreviure el període de l'ocupació per la UGT durant la Revolució Social de 1936; així com el temps en què la Falange es va instal·lar a l'indret, però després quan es situà el Bingo, van desaparèixer tots els llibres. Matilde, en els seus intents d'esbrinar quines foren les circumstàncies de la desaparició, mai ha trobat una resposta concloent, ja que els informants del Casino – entre els quals trobem a Vicenç López, antic president de l'entitat- que ha tingut no tenen constància del que degué passar, algú li arribà a exposar la seva desconexença de l'existència d'aquesta biblioteca.

Matilde creu que aquesta biblioteca degué estar a la sala d'actes, ja que allí fou on s'instal·là el Bingo, i també era en aquest espai on s'havien dut a terme les classes de l'Escola del Dr. Robert. A més, Matilde també destaca que li sembla que des del mateix Casino no es volgué dur a terme cap investigació per rastrejar el que podia haver passat amb la biblioteca.

5) Tenguent en compte la teva sobrada coneixença de la circumstància d'ambdues organitzacions a l'Hospitalet, voldria conèixer si podries exposar-me quins canvis es donaren en el Casino del Centre a través de les diverses denominacions que ha anat tenguent? (Moviments i iniciatives dels condominis i membres de la Junta en la vida pública hospitalenca, canvis en la classe social dels socis, orientació ideològica, tipus d'activitats i agrupacions artístiques internes, vinculacions amb l'Ajuntament, partits polítics, l'església o bé companyies privades)

Per començar hem de destacar, com afirma Matilde, que els diferents canvis de denominació que havia viscut el Casino del Centre fins a la dictadura franquista, sempre havien obeït a una

intencionalitat de seguir el corrent ideològic que dictaminaven els canvis en les classes dirigents – tant les de la totalitat de la península com les de Catalunya-, ja que el seu pensament es mantingué orientat envers un conservadorisme liberal propi, alineat amb les autoritats polítiques i econòmiques vigents, per així mantenir una continuïtat i seguretat en el desenvolupament de les seves activitats tant les vinculades a l'oci com als interessos comercials de molts dels seus integrants. Ara bé, afirma Matilde que entre tots els integrants sí que podia donar-se una certa divergència de sensibilitats ideològiques, on també s'hi trobava certa indiferència així com la presència d'una xarxa de complicitat entre els socis que no impedia la convivència mútua, la qual es trobava sota la cobertura d'una dinàmica col·lectiva enfocada a l'adaptació estratègica.

Centro Agrícola, Económico e Industrial de la villa de Hospitalet. (1873)

Matilde considera que diversos integrants del grup de condominis que va finançar la construcció de l'edifici, tenien una posició rellevant en la vida pública de l'Hospitalet; hi trobem quatre batles de finals del segle XIX. Però a part, destaca Matilde que la família de Josep Oliveras i Llopis – que apareix al llistat dels condominis- eren gent rica i amb control sobre la indústria de les bòbiles i també d'extensions d'explotació agrícola. En general, assenyala Matilde que els cognoms d'aquest grup originari encara continuen vigents a la vila vella: Parera, Goyta, Campreciós etc. Cognoms que alhora trobem en la construcció d'infraestructures públiques rellevants de la Vila Vella, com l'extensió de terreny i l'edifici de l'Ajuntament, terreny cedit per Rossend Arús que pagà la construcció de l'Ajuntament,, o la rambla de Just Oliveras, els terrenys de la qual foren una donació de tres germans Oliveras.

Exposa Matilde que al Casino, hi trobem sobretot propietaris, pagesos importants, algun alt menestral, masovers, comerciants, gent que tenia la possibilitat de disposar de les quanties de què disposaren els condominis per a les participacions en la compra-venda i reforma del Casino del Centre.

Centre Autonomista (aprox. 1909)

Matilde exposa que el Foment Autonomista, agrupació politicocultural enfocada a defensar l'autonomia governamental de Catalunya, creava l'any 1906, les Escoles del Dr. Robert que s'instal·larien al Casino del Centre, que passà a adquirir la denominació de Centre Autonomista. L'entrevistada tingué el goig de tractar amb diferents alumnes de l'Escola; molts d'ells eren descendents de pagesos, assenyala Matilde, encara que també hi havia nens que procedien de la petita i mitjana propietat de comerciants, camperols i menestrals, per la qual

cosa, ella opina que les Escoles no van ser estat enfocades solament cap als fills dels socis del Casino, sinó al poble en general. Els alumnes recordaven que totes les assignatures es s'hi feien eren en català, i que hi foren molt feliços. Matilde confirma que, en aquell moment al Casino trobàvem sobretot simpatitzants, membres i partidaris de la Lliga Regionalista, per tant, ens trobàvem que hi havia una inclinació ideològica envers el catalanisme autonomista. Destaca Matilde que durant aquest període en què les Escoles del Dr. Robert per a mantenir-se, havien de fer un seguit de modificacions premeditades quan arribaven inspeccions del Ministeri d'Instrucció Pública, per fer creure que tot l'ensenyament que s'hi feia era en castellà.

Sociedad Cultura, Agrícola e Industrial de la Ciudad de l'Hospitalet (1923-1930)

Matilde creu que no hi hagué cap canvi substancial en els integrants del Casino ni en les classes socioeconòmiques que s'hi trobaven amb el pas a la Dictadura de Primo de Rivera, segons els informants que ha tingut. Considera Matilde, que respecte als actes i celebracions que s'hi desenvolupaven, així com les agrupacions artístiques que havien sorgit al seu si, com l'Orfeó del Dr. Robert o el grup de teatre, es mantingueren sense cap aldarull, suposa que hagueren de modificar els seus repertoris al castellà, i ajustant-se als requeriments legals i jurídics establerts per l'ordre administratiu de la dictadura; de la mateixa manera que en les relacions amb el Centre Catòlic i amb el cos eclesiàstic local. La capacitat d'adequar-se al règim dictatorial, la trobem també en el fet que el cap de la Lliga Regionalista, Just Oliveras i Prats, sirà nomenat alcalde de l'Hospitalet un mes abans de la proclamació de la Segona República, el 14 d'Abril de 1931.

Centre Republicà Autonomista (1931-1936)

A part de l'episodi abans esmentat respecte a l'escissió dels joves republicans d'esquerra del Casino del Centre el 1932, Matilde exposa que Just Oliveras i Prats hauria set soci de l'entitat, com molts membres de la seva família, pel fet que hi ha fotografies realitzades als envelats i altres actes del Casino on apareix el mateix Just i diversos membres de la família Oliveras. Matilde creu que durant el període republicà les relacions entre el Casino i el Centre Catòlic es mantingueren pròximes, pel fet que en aquell moment trobaven sintonia ambdues entitats, pel fet de compartir la defensa de la identitat sociocultural catalana de caràcter autonomista.

Matilde ens ofereix una anècdota del seu retorn de l'exili francès, a la dècada dels quaranta, quan va anar a un dels balls que es celebraven al Centro per la Festa Major, on va sentir de primera mà – ja que ella no ballava- com una mare, en un “palco” de la pista, casava i descasava la seva filla. També va conèixer algun altre cas. És a dir, aparellaven els fills sense ni considerar la seva opinió, fins a arribar a provocar separacions de parelles compromeses que lliurement els seus fills havien triat, i fins i tot a pactar compromisos amb fills que no havien arribat a la majoria d'edat, per obeir als imperatius dels interessos d'ascens social de la seva parentela: “ Els pagesos i la agent rica, normalment, ho feien així, però hi havia excepcions, eh!”

Matilde considera que a l'Harmonia – segons li digué la seva mare- sí que podia donar-se aquesta institució de cercar un bon casament, però no era una pràctica recurrent, al contrari eren l'excepció.

Matilde exposa que, en el període en què s'instal·là el Bingo al Casino del Centre, aquesta entitat passà a ser absorbida exclusivament per l'oferta que hi havia de joc, d'aliments i de begudes que s'oferien des del cafè de l'entitat. Matilde, que aleshores no n'era sòcia, no va voler mai clar el fet de situar un Bingo a l'indret des del primer moment, li sembla que fou per l'entrada de grans quanties de diners que el Bingo va comptar amb el beneplàcit de la Junta Directiva. Per al Casino, fou un període en què els actes i les activitats van anar aprofundint el declivi que s'havia anat gestant amb el canvi de la data de la Festa Major, de Sant Roc a Sant Joan. Matilde considera que el canvi de la data arran dels desplaçaments estivals que es donaven el mes d'agost entre els veïns de l'Hospitalet fou una decisió en bona part dels pagesos, és a dir, dels integrants del Casino, que no s'hauria d'haver produït perquè aquest desplaçament vacacional també succeïa en altres barriades de Barcelona, i no havien produït modificacions de les festivitats populars. Els caps que programaven la Festa Major foren els que la deixaren ensorrar, afirma Matilde, no es sacrificaren prou per mantenir-la activa, potser modificant-la i intentant esdevenir un focus d'atracció per als veïns de més enllà de la Vila Vella.

Matilde exposa que durant la Dictadura, el Casino Nacional va sostenir tot el seguit de festivitats imposades pel règim per a legitimar el nou ordre sorgit després de la guerra civil, en les quals participaven amb les forces de la Falange local i de l'Ajuntament, en la disposició de rues i balls per a actes com el Dia de la Victòria.

6) A part de les dades valuoses que trobem al teu llibre *Indústries i obradors a l'Hospitalet*, quina era la reputació popular i el caràcter dels caps de la família Goyta, Batllori, Barella, Arús, Viñals, Oliveras, etc... Tens constància d'algun aldarull, corruptela o bé abús valent-se del seu estatus rellevant en la vida comunitària de l'Hospitalet? Matilde destaca, respecte al caràcter dels condominis, que com que no hi ha tingut contacte per raons d'edat, no en pot dir res, sí que va tenir amistat amb l'esposa del pare de l'actual president. a més de ser cosines suprimir no érem cosines ni tan sols parentes.

Considera Matilde que en diverses llars de l'Hospitalet en temps de la dictadura franquista i abans, els rols de gènere determinats per la divisió sexual del treball es mantenia amb certa rigidesa, així com l'autoritat dels pares sobre els fills, i això és el que trobàvem a les residències de molts dels integrants del Casino i a la majoria de cases de qualsevol condició. Per altra banda, Matilde exposa l'anomalia que es trobava a casa seva, ja que en l'adolescència del seu pare, quan vivien com a arrendats a la Marina, mai va tenir cap impediment per a fer els encàrrecs que la seva mare li indicava, com anar a fer alguna compra, una tasca que continuà fent quan era necessari.

Per altra banda, en la relació que mantingueren els pares de Matilde, sí que hi havia una certa simetria a l'hora de repartir-se les tasques de manteniment de l'entorn domèstic i de la cura dels infants, és a dir, que hi havia la preeminència de la mare i l'àvia de Matilde, però el seu pare donava els suports necessaris quan calia acomplir alguna tasca quan no entrava en contradicció amb les seves responsabilitats comercials, en les quals la mare de Matilde i els seus fills també participaven.

Respecte a la possibilitat que figures rellevants de les famílies dels condominis haguessin estat vinculades a abusos o aldarulls en la vida pública de l'Hospitalet, Matilde no en té constància.

7) En algun dels períodes abans esmentats, hi hagué un conflicte explícit entre els integrants del Casino, famílies empoderades i benestants, i les capes més humils de la societat hospitalenca? (Per exemple, la mobilització obrera arran de la crisi de Cuba, la Setmana Tràgica de 1909, la vaga de fàbriques i camp de 1923, la insurrecció del Baix Llobregat el 1932 etc...) Què tal fou el tractament amb la contínua arribada de migrants de ciutat i d'altres indrets del país i del globus des de principis del segle XX i més tard?

Arribaren a trobar un lloc en les entitats civils hospitalenques o constituïren les seves pròpies?

Matilde no té constància de cap conflicte laboral en què tinguessin implicació les companyies privades dels condominis. Ara bé, com a anècdota, destaca Matilde un episodi que va succeir durant la Setmana Tràgica, però que no és produït a la Vila Vella de l'Hospitalet – on sembla segons l'entrevistada que no hi hagué un gran impacte de la revolta- i on van intervenir el seu avi Josep Piera Ros i un germà seu. Matilde explica que, tenint present la tranquil·litat que hi havia a l'Hospitalet, tots dos van anar fins a Pedralbes per veure què hi estava succeint, quan pel camí els sortí al pas un frare que, tement que els dos li fessin mal, els va dir: “No em mateu, no em mateu!”. Ells respongueren que no patís, que ells eren gent de pau, Josep Piera li preguntà on anava. El frare li digué que fugia de Barcelona i anava al convent que tenien a Sant Joan Despí. En aquell moment, Josep Piera li recomanà que anés pel camí que ells havien seguit que es trobava tranquil; el frare en qüestió li ho va agrair i volgué saber qui era aquell que li havia fet el favor....; Josep Piera ni li va voler donar el seu nom. El frare insistí, i aleshores ell respongué: *Doncs, soc el president del partit republicà!*

Ja passat un temps, Josep Piera rebé una carta en què el frare en qüestió li feia saber que era el superior d'un col·legi de capellans de Barcelona, i que, tant ell com el seu germà, disposaven d'una matrícula gratuïta per als seus fills al seu col·legi. I Josep li va respondre i amb els quals que es mostrava agraït per l'oferiment, *però que ell els favors no els cobrava*. Per altra banda, sí que Matilde destaca un seguit de vagues que es produïren a la Farga durant el període de reivindicacions i mobilitzacions obreres que van acompanyar la paralització de la ciutat de Barcelona durant la vaga de la Canadenca el 1919. L'objecte de l'aturada de producció a la Farga, afirma Matilde era sobretot per a l'obtenció de la jornada de vuit hores de treball. En aquella ocasió, Josep Piera es mostrà favorable a participar en el bloqueig, però considerava que els treballadors en vaga no havien de presentar-se a la fàbrica per no fer res, fent vaga de braços caiguts.

Respecte a les insurreccions anarcosindicalistes que es produïren al Baix Llobregat l'any 1932, Matilde no té constància que tengués un efecte molt important a la Vila Vella, però ara bé, sí que recorda que a l'empresa d'exportació del seu pare sí que hi hagué una vaga als camps que els va afectar, però on no tingueren participació els escassos jornalers que tenien a casa seva per fer les operacions d'envasament i transport, amb qui abans de la Guerra Civil hi havia una vinculació quasi familiar. Una proximitat que després de la Guerra, ja desapareixerà en certa manera, afirma Matilde per la gran quantitat de treballadors que tenien, encara que sí que n'hi havia 20 o 25 que

eren recurrents en les temporades de producció i exportació, uns quants ja hi havien treballat abans de la guerra amb els quals també hi tenien una relació d'amistat . En destaca Matilde, la capitana, que s'encarregava de recaptar treballadores en diversos indrets de l'Hospitalet, i també recorda com moltes de les famílies que anaren a treballar a l'exportació eren residents als refugis – excavacions que es van fer per poder-se protegir la gent quan hi havia els bombardejos sovintejats durant la guerra civil perquè algunes fàbriques entre les quals algunes bòviles fabricaven armament. Aquells refugis, doncs, foren aprofitats per nuclis familiars de migrants com a habitatges molt precaris, amb importants deficiències higièniques, hídriques i vulnerables a les glaçades de l'hivern.

Per altra banda, recorda Matilde que, per l'octubre de 1934, quan és produí la repressió envers els col·lectius obrers revoltats a la regió asturiana, a l'Hospitalet – així com a la resta de la capital barcelonesa- es va produir un fort moviment de suport als revoltats, als carrers de l'Hospitalet trobàvem que una gran quantitat de veïns havien posat la bandera republicana als balcons. Ara bé, Matilde recorda que la seva mare, quan havien de posar la bandera republicana, rebé un cop d'atenció del seu pare – fundador del *Partido Democrático Republicano*- dient-li que molts dels que l'havien posada només ho feien per quedar bé: “*Cap d'aquests hi està d'acord... és per salvar les aparences*” . L'avi de Matilde va dir que no feia falta posar cap bandera al balcó, perquè tot el veïnat coneixia que a casa seva eren republicans.

Tractant l'impacte dels migrants a l'Hospitalet, Matilde m'exposa, que, en una ocasió va anar a una xerrada programada a la zona de Bellvitge, on hi hagué una dona migrant de la península, que tingué curiositat per conèixer com van ser rebuts els primers migrants a la seva arribada a l'Hospitalet. Matilde li respongué, ja que ella havia nascut a la zona de la Marina que limita amb Bellvitge, que foren tractats de la mateixa manera que ells tractaren als que ja residien a l'indret; que hi hagué un xoc pels que eren residents ja de la zona, sobretot per la gran quantitat de nouvinguts que arribaren, com també per a aquells que arribaven en un lloc desconegut.

Matilde exposa que, en les famílies de migrants que treballaren a l'empresa que tingueren a la seva actual residència, foren rebudes com qualsevol altre grup de treballadors; encara que destaca Matilde que sí que hi hagué un impacte al voltant de les formes de relació conjugals, on s'havia normalitzat l'autoritat despòtica i violenta del pare de família, que sovint controlava els ingressos, el cos i la voluntat de la seva esposa, fins a arribar, en un cas, a consumir tots els ingressos familiars en alcohol i el joc abans que en aliment o arribant a apallissar la seva esposa, sense que intervingués cap altre membre de la família per defensar-la.

Matilde exposa que aquesta mentalitat era comuna en petites poblacions humils del sud de la península, on la majoria de la gent d'edat eren analfabets i on el domini del pater familias i dels grans terratinents era absolut, i on en moltes ocasions, les oportunitats de subsistència per a les

filles acabava en la prostitució forçosa. Matilde exposa un comentari que en una ocasió feu una dona que treballava a casa seva- que li exposà que l'ideal per a ella seria: *Queremos ser como los catalanes, mucho trabajar, mucho ahorrar y pocos hijos!*

Ara bé Matilde exposa que aquests nuclis familiars de jornalers migrants, no s'introduïen en les entitats civils de la Vila Vella. Ara bé, arran dels cursos de català que oferia Òmnium Cultural i després la Generalitat i actualment el grup Xerrem de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL) al mateix Ateneu, alguns alumnes passaren a formar-ne part.

8) Què va ocórrer al Casino del Centre durant el període del Comitè de Milícies Antifeixistes de l'Hospitalet? Fou expropiat? Quines utilitats va tenir, com es va implicar en l'organització social, política i econòmica del període revolucionari? Els seus majors integrants i socis van fugir amb la consolidació de la revolució social? O n'hi hagué com Just Oliveras, que es va quedar, acceptà l'expropiació i participa en el comitè de fàbrica de la seva empresa d'autobusos?

Matilde confirma que, amb l'arribada de l'estiu de 1936, el Casino del Centre fou expropiat per a passar a ser les instal·lacions locals de la Unió General de Treballadors (UGT), però desconeix les activitats que s'hi dugueren a terme. Ara bé, Matilde sí que considera que hi hagué diversos membres del Casino del Centre que durant el període revolucionari, van marxar.

Matilde sosté que durant la Revolució Social, quan la Casa d'Adela Oliveras – just aferrada al lateral del Casino del Centre- va passar a ser ocupada per l'Agrícola Col·lectiva regida per la CNT local, on Francesc Marcé Sanabra, molt jove aleshores, desenvolupà la funció d'escrivent, hi hagué diversos propietaris de les terres de conreu que van passar a integrar-se en l'organigrama de producció horitzontal de les col·lectivitzacions. Matilde considera que això recaigué en el fet que els integrants dels consells d'empresa i de la mateixa Agrícola Col·lectiva arribaren a la conclusió que resultaria més útil per a mantenir el mode d'organització del treball que hi havia abans de l'expropiació, aquest fou el cas d'un oncle de la Matilde, i també el de Just Oliveras, el qual havia rebutjat les indicacions que li feu el seu germà, mossèn Santiago Oliveras, perquè se n'anés cap a Sant Sebastià amb la resta de la seva família.

9) Tenguent present la proximitat històrica del Casino del Centre amb d'altres associacions més vinculades a l'església o al republicanisme popular, com han set les relacions amb aquestes entitats i els seus integrants ? Hi ha hagut conflictes o algun tipus d'oposició/ rivalitat? O per altra banda, s'han donat esdeveniments en

què les diverses organitzacions han col·laborat estretament? Trobem el cas de socis diversos d'aquestes associacions?

Matilde exposa que els integrants del Casino del Centre i de l'Ateneu de Cultura Popular no tenien una relació gaire estreta, encara que sí que seria possible trobar membres de totes dues entitats sobretot a partir de la consolidació de la Transició Democràtica de 1978, com és el cas de la mateixa Matilde. La presència d'Òmnium Cultural al mateix edifici on hi havia l'Ateneu, a partir de 1979 reforçarà el seu caràcter de difusió d'actes culturals, sobretot conferències, en el qual – afirma Matilde – té major empremta que el Casino tot i salvant les distàncies.

Matilde afirma que s'arribà a un acord entre el Casino, l'Ateneu i el Catòlic per a executar activitats coordinades i conjuntes, o, en tot cas, posar-se d'acord per no coincidir en les dates de programació, una proposta que es realitzà algunes vegades en els últims anys. Considera Matilde, que en aquell moment havien d'haver implicat també les entitats castellanès, per evitar el gregarisme present i afavorir la solidaritat.

Matilde disposa que, tot i la confluència que s'han donat entre l'Ateneu i el Casino a l'hora de programar determinats actes, sí que trobem una certa conflictivitat, ja que segons Matilde, tot i que el Casino del Centre sempre ha tengut un benestar material consolidat, sí que ha trobat una certa recança per a arribar a ser l'entitat més rellevant, almenys fins ara.

Ara bé, en aquest punt també Matilde disposa que el Casino del Centre manté al soci més fidelitzat que l'Ateneu, un fet que ha quedat evidenciat amb l'arribada de les restriccions de la pandèmia de la COVID-19 que han fet que aquells socis que s'unien per a realitzar un taller específic, ja se n'hagin desvinculat. Matilde afirma que aquesta manca de compromís de llarga durada amb les entitats, on trobem socis que fan un ús instrumental de les activitats de les entitats on la seva permanència depèn de la durada d'un taller, és molt recurrent actualment, per la qual cosa després no continuen presents per a garantir la pervivència de l'entitat, per a jugar-s'hi el coll mantenint

un interès constant i prepositiu, participant de tot el conjunt d'ofertes que ofereix l'entitat: *que la fan seva*. Afirmar Matilde que aquest era el soci que hi havia abans de la Guerra i al principi de la represa, encara n'hi ha per sort, però que sirà substituït sobretot en els últims anys per aquell agent incapaç d'assolir-hi una continuïtat implicada i activa. Un fenomen contemporani que comparteixen molts ateneus, exposa Matilde.

Mentre que el Casino representa un tipus d'agent més permanent i conservador: una categoria més alta, en termes morals per l'antiguitat de l'entitat, afirma Matilde. Un soci que es manté perquè hi troba una estabilitat, i a la vegada disposen d'una condició socioeconòmica que els permet continuar el pagament de quotes sense impediments; cosa més difícil a l'Ateneu tot i

que les quotes són molt baixes. Fins i tot, dels fills de socis antics de l'Ateneu, només en trobem dos que es mantenen com a socis.

10) Ja que has viscut de primera mà, els canvis urbanístic, econòmics i l'increment de la població de l'Hospitalet, quina imatge consideres que disposa el Casino del Centre, l'Ateneu Cultural i el Centre Catòlic en els actuals veïns de l'Hospitalet? Quin pes tenen aquestes entitats, com a llocs de reunió, integració i col.laboració veïnal per a crear llaços comunitaris a l'Hospitalet? Han sabut adaptar-se a les transformacions socioculturals que ha suposat l'arribada de migrants i identitats tan diverses?

Matilde percep que les entitats no tenen la influència que haurien de tenir, sobretot per no haver sabut o volgut atreure els castellans; una proposta que dugué a les reunions que mantingueren les tres entitats per a acomplir activitats conjuntes. Matilde exposa com el Casino del Centre es manté un poc selectiu amb els seus socis com a entitat amb un major capital simbòlic vinculat a la seva antiguitat, i, per tant, encara que hi trobem a socis d'ascendència peninsular, són escassos, el mateix que succeeix a l'Ateneu, que no ha sabut fer convergir la normativa interna respecte al català com a llengua vehicular amb la participació activa i dialògica dels castellano-parlants, per a atraure-los, sabent exposar d'una forma transversal i entenedora en què consisteix el ser català. En aquest punt, destaca Matilde, com en el Simposi que es va fer l'any 1986 respecte a la presència del català a l'Hospitalet, dues professores promotores del Simposi van escriure un manifest on postulaven com en el futur la llengua del carrer seria el català; una premissa que fou revisada i censurada per una persona molt important de la localitat, per evitar l'enuig dels migrants. En aquest punt, exposa Matilde, que l'exercici del consistori municipal ha anat en contra d'afavorir una integració dialèctica i harmònica entre les comunitats ètniques de l'Hospitalet, ja que es donà el cas d'un regidor de l'Ajuntament que va favorir financerament la multiplicació d'entitats regionals a la zona de la Florida, fins a arribar a un punt que des del mateix consistori el van fer aturar.

Matilde exposa que, en les últimes onades de migrants de fora de la península, sí que en un primer moment s'hi donà una certa assimilació sociocultural catalana, com per exemple quan en una xerrada que es feu a la Torrossa, en què participaren diversos veïns de diferents indrets del món, Matilde recorda com una dona procedent d'Amèrica del Sud va establir una vinculació entre l'espoli de les corones hispàniques amb l'actual infrafinançament de Catalunya, promulgant com n'era de necessària l'arribada de la independència. Ara bé, assenyala Matilde, aquesta aproximació envers la llengua i la cultura catalanes, progressivament, ha anat decreixent.

